การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ระบบออนไลน์ในสถานการณ์โควิด-19

Provision of Nursing Practicum using Online System in Situation of COVID-19

มาลี คำคง (พย.ม.)[1], อทิภา อมรปิยภากร (พย.ม.)[2]
Malee Kumkong (M.N.S.), Athipa Amornpiyaphakorn (M.N.S.)
รพีภัทร ชำนาญเพาะ (พย.ม.)[3], มุขรินทร์ ทองหอม (พย.ม.)[4]
Rapeephat Chamnanpok (M.N.S.), Mukkarin Thonghom (M.N.S.)

Received: July 8, 2021
Revised: August 8, 2021
Accepts: August 20, 2021

บทคัดย่อ

สถานการณ์แพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ท้าทายระบบการศึกษาทั่วโลก และมีผลให้สถาบันการศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างไม่มีทางเลือก เช่นเดียวกับการศึกษาพยาบาลที่การฝึกปฏิบัติต้องหยุดชะงักลง จำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ โดยผู้สอนมอบประสบการณ์ผ่านเทคโนโลยี ใช้กลยุทธ์และจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามแนวทาง ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ ได้แก่ ออกแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เตรียมเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ เตรียมสื่อการสอน เตรียมผู้สอน และเตรียมผู้เรียน 2) ขั้นสอน ได้แก่ ปฏิบัติบทบาทผู้สอน และปฏิบัติบทบาทผู้เรียน และ 3) ขั้นประเมินผล ได้แก่ ประเมินผลการเรียนรู้ สรุปการเรียนรู้ และสรุปจบหรือปิดการเรียนรู้ประจำวัน โดยผลการจัดการเรียนการสอนพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่รับรู้ว่า ได้รับความรู้เพิ่ม เติมเต็มจากการเรียนทฤษฎี มีเวลาวิเคราะห์ปัญหา ได้จัดเรียงความคิดอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยง เห็นภาพการทำงานบนหอผู้ป่วยได้ชัดเจน เป็นรูปแบบการเรียนที่สนุก และรับรู้ว่าการฝึกภาคปฏิบัติออนไลน์ไม่ได้ปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย ไม่เข้าถึงความรู้สึกของการปฏิบัติจริง และจำกัดการเรียนรู้จากผู้ป่วยรายอื่น สอดคล้องกับผู้สอนที่รับรู้ว่า มีเวลาเสริมความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงปัญหาผู้ป่วยให้ผู้เรียนมากขึ้น เป็นการพัฒนาผู้เรียนด้านต่าง ๆ ยกเว้นการลงมือปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย สอนสนุกและท้าทาย แต่เหนื่อยและใช้เวลาเตรียมสอนมาก แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์นี้ ผู้สอนต้องสร้างฉากในการเรียนรู้ให้เหมือนอยู่ในหอผู้ป่วยเพื่อดึงผู้เรียนเข้าสู่โลกเสมือนจริง และควรพัฒนาผู้ป่วยจำลองให้ได้มาตรฐานและนำมาใช้ในการสอนภาคปฏิบัติออนไลน์ต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนออนไลน์, การเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์, การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์โควิด-19

[1]อาจารย์ประจำ กลุ่มสาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, Thailand
Lecturer, Faculty of Nursing, Thaksin University, Thailand
Corresponding author: malee-kk@hotmail.com
[2]อาจารย์ประจำ กลุ่มสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[3]อาจารย์ประจำ กลุ่มสาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[4]อาจารย์ภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีตรัง

Abstract

Situation of COVID-19 pandemic challenges global education system and requires educational institutes to provide online study inevitably. Likewise, nursing education, particularly, practicum has to be discontinued. Hence, it is essential that online practicum should be provided. For this, teachers assign clinical experience through technology by using strategies and systematic education according to the following guideline. 1) Preparation phase, it includes online study design, preparation of technology and learning communication system as well as preparation of instructional medias, students, and teachers. 2) Instruction phase, it covers practice of teacher and student role. 3) Evaluation phase, it consists of evaluation of learning outcomes, learning summary, and daily learning summary. From results of study provision, students reported acquiring more knowledge complemented by theoretical study, having more time to analyze problems, organizing systematic thinking and linking imagination of working in wards. It is also enjoyable learning model and perceived as inauthentic practice, lack of sense of authentic practice, and restriction of learning from other patients. Consistently, teachers perceived that they had more time to complement knowledge, analytical thinking skill, and link between patient problems and student skills. It is viewed as a method of student development except authentic practice. It is also enjoyable and challenging but exhausting and time consuming. For this guideline of provision of online nursing practicum, teachers have to provide authentic scene of wards for drawing students to the real world and develop standardized patients for further online practicum.

Keywords: Online Study Provision, Online Nursing Practicum, Practicum in Situation of COVID-19 Pandemic

ความเป็นมาและความสำคัญ

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการหรือวิชาชีพ มีความสามารถ ในการแข่งขันระดับโลก เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ มีความสุขในการดำรงชีวิต มีทักษะการศึกษาตลอดชีวิต และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว ผู้สอนต้องพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามและ

พัฒนาการ ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ต้องค้นหาวิธีการพัฒนาผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นองค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญและสมรรถนะให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ เกิดคุณค่าของการเรียนรู้คือ ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติให้เกิดผล ปฏิบัติได้จริง ในการทำงานและการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดศักยภาพสูงสุด ส่งผลให้ผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางคือ มีความสำเร็จในชีวิตและเจริญเติบโตเป็นบุคคลอย่างสมบูรณ์ เพราะอุดมศึกษาเป็นด่านสุดท้ายของการเตรียมบัณฑิตเข้าสู่โลกการทำงานจริง (ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, 2557) เช่นเดียวกับการศึกษาพยาบาล ที่จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลองและภาคปฏิบัติ เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะที่เพียงพอในการปฏิบัติการพยาบาลได้ถูกต้อง เหมาะสม จนสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีทักษะของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและมีสมรรถนะเชิงวิชาชีพ พร้อมเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาลที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณค่าระบบบริการสุขภาพแก่ผู้ป่วย ครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

ปัจจุบัน การจัดการศึกษาต้องเผชิญกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่องค์การอนามัยโลกประกาศเป็นโรคระบาด ได้ท้าทายระบบการศึกษาทั่วโลกที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบเผชิญหน้าได้ จำเป็นต้องใช้รูปแบบออนไลน์อย่างทันทีทันใด และประเทศไทยกำหนดมาตรการป้องกันโรคทั้งระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับสถานศึกษา รวมทั้งมาตรการหรือแนวทางปฏิบัติของแหล่งฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องใช้รูปแบบออนไลน์อย่างไม่มีทางเลือกอื่น ซึ่งการเรียนการสอนออนไลน์ยังมีปัญหาและอุปสรรค เช่น ปัญหาเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดาวน์โหลด การเข้าสู่ระบบ ปัญหาด้านเสียงและวิดีโอ ผู้เรียนรู้สึกเบื่อและไม่น่าสนใจ การเรียนออนไลน์มีเวลาและยืดหยุ่นจนเกินไป เนื้อหาที่เรียนส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีไม่สามารถนำไปปฏิบัติและเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไม่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนยังไม่พร้อมสำหรับการสร้างสมดุลระหว่างงาน ครอบครัวและชีวิตทางสังคมกับชีวิตการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถบรรลุศักยภาพสูงสุดได้จนกว่าผู้เรียนจะฝึกฝนสิ่งที่เรียนรู้ (Dhawan, 2020)

อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีประโยชน์หรือข้อดี เพราะมีความยืดหยุ่นด้านเวลาและสถานที่ สามารถปรับขั้นตอนและกระบวนการตามความต้องการของผู้เรียน มีเครื่องมือออนไลน์มากมายที่ส่งผลให้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถใช้เสียง วิดีโอ ข้อความให้เข้าถึงผู้เรียน ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการโต้ตอบ (Dhawan, 2020) และการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีการปรับปรุงพัฒนามาเป็นลำดับเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสอน ดังผลการศึกษาของสุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์ (2556) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการสอนที่ใช้สื่อการสอน E-book และการสอนปกติพบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มที่มีการเรียนการสอนที่ใช้สื่อการสอน E-book มีค่าเฉลี่ยผลการสอบกลางภาคสูงกว่ากลุ่มที่มีการสอนแบบปกติ และการศึกษาของปาณิสรา สิงหพงษ์ (2560) เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ด้วยโปรแกรม Google site เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา

โครงงานคอมพิวเตอร์พบว่า ผลการเรียนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์สูงถึงร้อยละ 70 เช่นเดียวกับ เดือนเพ็ญ บุญมาชู, ธัญทิพย์ คลังชำนาญและภรณี แก้วลี (2564) ที่ศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนด้วย E-Learning ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนระดับมาก

การศึกษาพยาบาลมีข้อจำกัดในรูปแบบออนไลน์ที่ไม่สามารถทดแทนการฝึกภาคปฏิบัติได้ทั้งรายวิชา เพราะมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะเชิงวิชาชีพผู้เรียนต้องผ่านการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลองและการปฏิบัติจริงในคลินิก จึงจะเกิดทักษะการพยาบาลทั้งทักษะที่ไม่ใช่ด้านเทคนิค (non-technical skill) และทักษะด้านเทคนิค (technical skill) อย่างเพียงพอในการปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างมีคุณภาพและความปลอดภัย ขณะที่สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การฝึกปฏิบัติจริงในคลินิกต้องหยุดชะงัก และปรับแผนศึกษา (master plan) รวมทั้งปรับรูปแบบการฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ภายใต้เงื่อนไขที่ผู้เรียนต้องเกิดการเรียนรู้จนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้รับการเสริมสร้างทักษะและฝึกการใช้กระบวนการพยาบาลในการแก้ปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ปลูกฝังทัศนคติ เสริมสร้างการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพและความปลอดภัย สถาบันการศึกษาพยาบาลหลายแห่งจึงปรับรูปแบบจัดการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการพยาบาลแทนการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยใช้สถานการณ์จำลองระดับต่าง ๆ ตามลักษณะรายวิชา รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มากที่สุด เช่น จำลองห้องฝึกปฏิบัติให้เหมือนหอผู้ป่วย จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ หุ่นจำลองสมรรถนะสูงเพื่อให้มีความเสมือนจริง

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองดังกล่าว จัดได้ต่อเมื่อมีการเข้าเรียนในห้องปฏิบัติการพยาบาลเท่านั้น แต่กรณีสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รุนแรงและมีความเสี่ยงสูง ผู้เรียนไม่สามารถกลับเข้าสถานศึกษาได้ ทางเลือกในการจัดการเรียนการสอนอีกรูปแบบหนึ่งที่ดีและปลอดภัยคือ การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ แม้ว่าจะไม่สามารถทดแทนทั้งรายวิชาหรือครบถ้วนทุกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ แต่ผู้สอนมีโอกาสเพียงพอในการส่งมอบประสบการณ์ผ่านสื่อออนไลน์ โดยใช้กลยุทธ์และเทคโนโลยีให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ รวมทั้งทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีและทักษะการปฏิบัติเชิงวิชาชีพบางประการ บทความนี้จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ ที่ผู้เขียนสรุปจากการทบทวนวรรณกรรม ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ และประสบการณ์จริงในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

วัตถุประสงค์บทความ

เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมรับมือสถานการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับระบบการศึกษาในอนาคต

แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์

การศึกษาพยาบาล ผู้เรียนต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในคลินิก เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง ได้สังเกตและปฏิบัติงานร่วมกับผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติ ช่วยให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่โลกแห่งมืออาชีพหลังสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตพยาบาลและส่งมอบการดูแลที่ดีที่สุดแก่ผู้ป่วย (DUQUESNE University School of Nursing, 2020) แต่ข้อจำกัดมากมายทำให้วิธีการสอนพยาบาลแบบดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือในอนาคตที่อาจเกิดสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ อุบัติซ้ำที่เป็นข้อจำกัดของการจัดการศึกษา และเพื่อไม่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหยุดชะงัก ประกอบกับผู้สอนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้กลยุทธ์และเทคโนโลยีให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ออกแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานผลการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้อง ดังนี้

1.1 กำหนดภาระงานผู้เรียน โดยกำหนดให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานผลการเรียนรู้ และปริมาณงานเหมาะสมกับเวลาและรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์

1.2 จัดทำแผนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ โดยออกแบบวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละช่วงเวลาให้คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับกระบวนการทำงานของหอผู้ป่วย จำลองเหตุการณ์จากหอผู้ป่วยมาสู่กระบวนการจัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น การรับและส่งเวร การตรวจเยี่ยมทางการพยาบาล การปฏิบัติทักษะการพยาบาลแต่ละช่วงเวลา และกิจกรรมการพยาบาลต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

1.3 สร้างสถานการณ์จำลองเสมือนจริง โดยสถานการณ์จำลองต้องเหมาะสมกับลักษณะรายวิชา ครอบคลุมหัวข้อการสอน วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานผลการเรียนรู้เหมาะสมกับศักยภาพผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้เขียนสร้างสถานการณ์จำลองจากกรณีศึกษาผู้ป่วยจริงในหอผู้ป่วย เพื่อให้ข้อมูล เหตุการณ์หรือปัญหาสุขภาพในแต่ละเวร แผนการรักษาและการพยาบาลมีความเสมือนจริงและถูกต้องตามหลักวิชาการและการปฏิบัติ ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยตามแนวทางปฏิบัติหรือองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยสถานการณ์จำลองต้องมีข้อมูลอย่างครบถ้วนทั้งอาการและอาการแสดง ผลการตรวจร่างกาย ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ผลการตรวจพิเศษ แผนการรักษา และปัญหาหรือข้อวินิจฉัยการพยาบาลที่ต่อเนื่องทุกวันและทุกเวรทั้งเวรเช้า เวรบ่ายและเวรดึก ตั้งแต่วันที่ผู้เรียนรับผู้ป่วยไว้ในความดูแลจนสิ้นสุดการดูแลหรือผู้ป่วยจำหน่าย

2. เตรียมเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะกับการจัดการเรียนการสอน ใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่รองรับการเรียนการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive learning) เสมือนเรียนอยู่ในห้องเรียนจริง โดยสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ (บุญทิพย์ สิริธรังศรี, 2563)

2.2 จัดช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่ายและสะดวก นอกจากห้องเรียนออนไลน์ ควรกำหนดช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ เพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือผู้เรียนกับผู้เรียน การช่วยเหลือและการให้คำปรึกษานอกเวลาเรียน การส่งสื่อหรือความรู้สนับสนุนการเรียนรู้และการจัดการภาระงาน รวมทั้งเป็นช่องทางการประสานงานที่สะดวก รวดเร็ว เช่น ไลน์กลุ่ม

2.3 จัดทีมสนับสนุนด้านเทคนิคและเทคโนโลยี ปัญหาด้านเทคนิคและเทคโนโลยีจะเกิดขึ้นเสมอ จึงควรจัดทีมสนับสนุนช่วยเหลือในการแก้ปัญหา จัดทำคู่มือการแก้ปัญหาเบื้องต้นสำหรับผู้สอน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ราบรื่นมากยิ่งขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564) รวมทั้งจัดส่งเอกสารสำหรับการเรียนและอื่น ๆ ซึ่งไม่ควรเป็นภาระความรับผิดชอบของผู้สอน

3. เตรียมสื่อการสอน

3.1 เลือกใช้สื่อการสอนที่มีเนื้อหาสาระถูกต้องตามหลักฐานทางวิชาการ มาตรฐานวิชาชีพและทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมจากเนื้อหาในการอภิปรายและเห็นภาพของการฝึกปฏิบัติได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น วิดีโอทักษะการพยาบาล วิดีโอการตรวจร่างกาย ภาพประกอบการเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสื่อของจริง เช่น ชุดทำแผล ชุดสวนปัสสาวะ อุปกรณ์การฉีดยาและยาชนิดต่าง ๆ เพราะผลการศึกษาพบว่าการสอนด้วยสื่อวิดีทัศน์ เป็นวิธีเพิ่มความรู้และทักษะปฏิบัติการพยาบาล สื่อวีดิทัศน์มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกคือ เมื่อดูสื่อทำให้เห็นกระบวนการพยาบาลที่ชัดเจน เห็นภาพรวมในการปฏิบัติงาน ทำให้รู้สึกกังวลน้อยลงและลดความเครียดได้มาก ช่วยให้มีความมั่นใจมากขึ้น ลดความกลัว ลดความตื่นเต้น มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานคือ ได้รับความรู้และเห็นเทคนิคการปฏิบัติการพยาบาลที่ชัดเจน สื่อเป็นตัวกระตุ้นให้เตรียมตัวเพิ่มเติม ผลต่อการเตรียมความพร้อมของตนเองต่อการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริง (ภัททิยา จันทเวช, 2561)

3.2 จัดหาคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จำลอง เพื่อเสริมความรู้ให้ผู้เรียนและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น เช่น แนวทางการดูแลรักษาผู้ป่วย คู่มือการบริหารยา แนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล แบบประเมินผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงสูง เช่น แบบประเมินแผลกดทับ

4. เตรียมผู้สอน

4.1 ประชุมชี้แจงและอภิปรายกลุ่มผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทผู้สอน แผนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ ภาระงานของผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจำลองสถานการณ์แต่ละช่วงเวลาของหอผู้ป่วย การใช้สื่อการสอนร่วมกันตามลักษณะการฝึกปฏิบัติ การใช้ห้องเรียนออนไลน์ การสร้างสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับแผนกที่ฝึกปฏิบัติ เช่น ห้องฉีดยาทำแผล อายุรกรรมและศัลยกรรม

4.2 พัฒนาทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี โดยจัดอบรมผู้สอนให้มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี การใช้โปรแกรมเพื่อการสอนออนไลน์และการแก้ปัญหา

การใช้งานขั้นต้น การจัดการกับข้อจำกัด ความเป็นไปได้ของสื่อ และเหมาะสมกับโปรแกรมออนไลน์ (พิเชษฐ์ แซ่โซว, ชูศักดิ์ ยืนนานและนัฐิยา เพียรสูงเนิน, 2563) เรียนรู้การใช้ระบบและทดสอบการสอนออนไลน์เพื่อประเมินปัญหา อุปสรรค และสามารถจัดหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม (วิทยา วาโย, อภิรดี เจริญนุกูล, ฉัตรสุดา กานกายันต์และจรรยา คนใหญ่, 2563)

5. เตรียมผู้เรียน

5.1 จัดกลุ่มผู้เรียน กำหนดอัตราส่วนผู้สอนต่อผู้เรียนเหมือนการฝึกปฏิบัติจริงในคลินิก เพื่อให้สามารถดูแล กระตุ้น ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด

5.2 ปฐมนิเทศรายวิชา ประชุมชี้แจงรายวิชา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้ ภาระงานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย กระบวนการเรียนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ แนวทางปฏิบัติของผู้เรียน และกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลงของกลุ่มในการเรียนออนไลน์

5.3 สร้างความเข้าใจกับผู้เรียนในการเข้าห้องเรียนออนไลน์ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยใช้ห้องเรียนออนไลน์ห้องเดิมตลอดการฝึกปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ โดยผู้สอนเป็นผู้เปลี่ยนห้องเรียนเมื่อเปลี่ยนแผนกการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนสะดวกในการเข้าห้องเรียน ไม่เกิดความสับสน และไม่เสียเวลาจากการเข้าห้องผิด

5.4 สร้างสัมพันธภาพและความคุ้นเคยระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก่อนฝึกปฏิบัติออนไลน์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบ่งปันความรู้สึก ความคาดหวังซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจและช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย

ขั้นสอน

1. ปฏิบัติบทบาทผู้สอน

1.1 รับบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนโดยเป็นผู้ป่วยมาตรฐานหรือผู้ป่วยจำลอง พยาบาลเวร แพทย์และอาจารย์นิเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีม การสื่อสารและการเป็นสมาชิกทีมที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยและทีม

1.2 สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศที่จะเรียนรู้ได้ดีหรือสภาพแวดล้อมในอุดมคติของการเรียนคือ สภาพที่ปลอดภัย เกื้อหนุน ท้าทาย ให้กำลังใจและมีส่วนร่วม บรรยากาศแห่งกัลยาณมิตร เป็นกันเองและมีสัมพันธภาพที่ดีช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ลดความเครียด กล้าถาม และกล้าบอกความต้องการหรือขอความช่วยเหลือ เมื่อผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและได้รับการสนับสนุนจะมีแนวโน้มเปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ มีความสุขกับการถูกท้าทายและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ในทางตรงข้าม หากผู้เรียนรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่ได้รับการสนับสนุนจะมีแนวโน้มไม่กล้าเปิดเผยสิ่งที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่อยากร่วมกิจกรรมเพราะรู้สึกอึดอัด คับข้องใจ กลัวถูกทำให้อับอายและเสียหน้า จึงเลือกปกป้องตัวเองมากกว่าที่จะใฝ่หาความรู้ (สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน), 2558)

1.3 ดำเนินการสอนตามขั้นตอนการสอนภาคปฏิบัติ ตั้งแต่นำเข้าสู่การเรียนโดยสร้างฉากด้วยการบรรยายสภาพหอผู้ป่วยเพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่โลกเสมือนจริงและพร้อมเข้าสู่สถานการณ์ จากนั้นสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้อย่างสอดคล้องกับระบบการทำงานของหอผู้ป่วยและสอดคล้องกับสถานการณ์จำลอง กำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลหรือแนว

ปฏิบัติของหอผู้ป่วยและมาตรฐานวิชาชีพ ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์หรือศักยภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงเป้าหมายการจัดการเรียนการสอน และสุดท้ายสรุปจบหรือปิดการสอนด้วยสิ่งที่ผู้เรียนต้องไปดำเนินการต่อหรือเตรียมตัวมาเรียนรู้ในวันต่อไป

1.4 ควบคุมบรรยากาศการเรียนการสอน ขณะอยู่ในชั้นเรียนผู้สอนต้องมีความสามารถในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้จดจ่อกับการเรียน เช่น การแบ่งเวลาในแต่ละเรื่องหรือหัวข้อไม่ควรเกิน 30 นาที ใช้โทนเสียงสูงต่ำ พูดช้าหรือพูดย้ำประเด็นสำคัญ ให้ผู้เรียนแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เสริมสร้างการเรียนรู้เชิงรุกนอกชั้นเรียน เช่น มอบหมายงานล่วงหน้า ให้ศึกษาด้วยตนเองและสรุปผังความคิดมานำเสนอ (Timken, 2021) หาวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ สนับสนุนการอภิปรายและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แสดงความช่วยเหลือ ให้กำลังใจเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการเรียน (พิเชษฐ์ แซ่โซวและคณะ, 2563) ให้เวลาผู้เรียนในการสะท้อนคิดและจัดระเบียบความคิดก่อนที่จะตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น และคอยสังเกตพฤติกรรมและกระตุ้นผู้เรียนอย่างเหมาะสม ให้มีความตื่นตัวและมีความพร้อมต่อการเรียน รวมทั้งจัดช่วงเวลาพักระหว่างเวลาทั้งเช้าและบ่ายเพื่อพักผ่อนสมอง ผ่อนคลาย และลดความเหนื่อยล้า

1.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงง่ายและสะดวก ผู้สอนอาจกำหนดช่วงเวลาออนไลน์นอกเวลาเรียนที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนเข้ามาปรึกษาหรือสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมหรือช่องทางอื่นในการติดต่อสื่อสาร อาจกำหนดช่วงเวลาที่ตรงกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (Timken, 2021)

2. ปฏิบัติบทบาทผู้เรียน

2.1 จัดสิ่งแวดล้อมและบริบทการเรียน ผู้เรียนต้องรับผิดชอบจัดการบริบทในการเรียนของตนเอง เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ (เรณุมาศ มาอุ่น, 2559) ดังนั้น พื้นที่ในการเรียนต้องไม่มีสิ่งรบกวนผู้เรียนทั้งร่างกาย จิตใจและไม่รบกวนการเรียนออนไลน์ (Joubert, 2020) ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความพร้อมในการใช้งาน นอกจากนี้ การเตรียมสถานที่สำหรับการเรียนที่เหมาะสม หากเป็นไปได้ควรแยกห้องเรียนจากห้องนอน เตียงหรือโซฟา เพราะความแตกต่างที่ชัดเจนของสถานที่เรียนกับสถานที่พักผ่อนจะช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิมากขึ้น (Xia, 2020)

2.2 มีความพร้อมและรับผิดชอบในการเรียน ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจสถานการณ์จำลองที่ได้รับมอบหมายแต่ละเวร ทบทวนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง เช่น ความรู้เกี่ยวกับโรค ทักษะการพยาบาล การตรวจร่างกาย การแปลผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ การใช้กระบวนการพยาบาล

2.3 มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผู้เรียนต้องปฏิบัติบทบาทอย่างเต็มศักยภาพ แสดงพฤติกรรมให้มากที่สุด มีส่วนร่วมอย่างจริงจังทั้งในสถานการณ์ของตนเองและร่วมเรียนรู้สถานการณ์ของสมาชิกกลุ่มทุกคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด ไม่ลังเลที่จะตั้งคำถามหรือขอคำแนะนำ เพราะผู้เรียนที่มีส่วนร่วมหรือกับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นมักจะประสบความสำเร็จมากที่สุดในชั้นเรียน (Joubert, 2020)

2.4 จดบันทึกการเรียนรู้ เรื่องราวหรือสาระการเรียนรู้แต่ละวัน ทั้งจากสถานการณ์จำลองของตนเองและของสมาชิกกลุ่ม ผู้เรียนต้องจดบันทึกการเรียนรู้อย่าง

เป็นระบบ ครบถ้วน บันทึกอย่างเข้าใจ และนำมาทบทวนเมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละวัน การจดบันทึกส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดความคิด เพิ่มความเข้าใจและความสนใจหรือการจดจ่ออยู่กับการเรียน (Xia, 2020)

2.5 ปรับปรุงวิธีการเรียนของตนเอง แต่ละวันผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ และภายหลังเรียนแต่ละวันกลับไปทบทวนและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง กรณีการเรียนรู้ไม่บรรลุเป้าหมายพยายามหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ในวันต่อไป อาจปรึกษาผู้สอนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2.6 ติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องเชื่อมต่อถึงกันเพื่อส่งต่อข้อมูล ข่าวสาร สื่อการเรียนรู้ งานที่ได้รับมอบหมายและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน และตรวจสอบการส่งข่าวสารในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้พลาดการติดต่อทุกกรณี (Joubert, 2020) รวมทั้งร่วมสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตร ช่วยเหลือซึ่งกันละกันกับเพื่อนที่ร่วมเรียนทุกคน

ขั้นประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละวันและให้ข้อมูลป้อนกลับผู้เรียนแต่ละคนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขตนเองในการเรียนวันต่อไป และประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้วยคุณภาพชิ้นงาน การมีส่วนร่วมในการอภิปราย การใช้กระบวนการพยาบาล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วยจำลอง การวิเคราะห์สถานการณ์จำลอง การคิดเชื่อมโยงความรู้และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ความก้าวหน้าหรือพัฒนาการในการเรียนรู้ สำหรับการประเมินผลการปฏิบัติทักษะจริง ยังมีข้อจำกัดของการประเมินผลที่มีความถูกต้อง แม่นยำหรือความตรงในผลการประเมิน ทั้งนี้อาจเพิ่มน้ำหนักการประเมินด้านทักษะอื่น ๆ ให้มากขึ้น และลดน้ำหนักด้านทักษะปฏิบัติ และผู้สอนรวบรวมทักษะที่ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติจริงส่งต่อในรายวิชาต่อไป เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างครบถ้วนก่อนสำเร็จการศึกษา

2. สรุปการเรียนรู้ โดยการสะท้อนคิด ตั้งคำถามกระตุ้นผู้เรียน และให้ข้อมูลป้อนกลับตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ในอนาคต (Meakim, et al, 2013) เปรียบเสมือนการจัดระเบียบความคิดของผู้เรียน โดยทบทวนการปฏิบัติแต่ละช่วงเวลาระหว่างเรียนด้วยการตั้งคำถามปลายเปิดกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประเมินตนเองได้ว่า สิ่งที่ทำดีหรือยัง ทำได้ดีอย่างไร ทำผิดพลาดเรื่องอะไร จะทำให้ดีกว่าเดิมได้อย่างไร ซึ่งช่วยเปลี่ยนทัศนคติผู้เรียน (ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์, 2558) อันจะพัฒนาไปสู่การประเมินตนเองตลอดเวลาและในที่สุดจะเกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. สรุปจบหรือปิดการเรียนรู้ประจำวัน เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแต่ละวัน ผู้สอนต้องปิดการเรียนรู้ประจำวัน อาจใช้หลักอักษรย่อ QRST (Question-Review-Summary-Terminate) ได้แก่ Question: ใครมีคำถามอะไรบ้าง ใครอยากถามเพิ่มเติมเรื่องอะไรบ้าง Review: การเรียนในวันนี้เราบรรลุตามวัตถุประสงค์ครบถ้วนอย่างไร (ผู้สอนหรือผู้เรียนทบทวนวัตถุประสงค์) Summary: สรุปว่าวันนี้เราบรรลุวัตถุประสงค์และพรุ่งนี้จะมาเรียนรู้กันเรื่อง (มอบเป็นการบ้านให้ผู้เรียนศึกษามาล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนในครั้งต่อไป) Terminate: ปิดประโยคสุดท้ายด้วยคำคมหรือกินใจ อาจเป็นข้อความที่ช่วยปรับทัศนคติผู้เรียน (คเชนทร์ ปิ่นสุวรรณ, 2564)

ผลการใช้แนวทางการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์

ทีมผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์วิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานเป็นเวลา 3 สัปดาห์และติดตามผลพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่รับรู้ว่า ได้รับความรู้เพิ่มและเติมเต็มจากการเรียนทฤษฎี เป็นรูปแบบการเรียนออนไลน์ที่สนุก มีเวลาวิเคราะห์ปัญหาจัดเรียงความคิดอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงได้มากขึ้น และเห็นภาพการทำงานบนหอผู้ป่วยได้ชัดเจน ดังที่ผู้เรียนอธิบายว่า

1. ได้ความรู้เพิ่ม เติมเต็มจากการเรียนทฤษฎี

“...ได้ความรู้มากค่ะ มากกว่าฝึกอยู่บน ward (หอผู้ป่วย) ...ได้ความรู้เต็ม ๆ ค่ะ...ที่เรียนทฤษฎีมาและเวลาอ่านหนังสือมันนึกไม่ออกค่ะ แต่พอได้และฝึกวิเคราะห์แต่ละวันแบบนี้ เข้าใจและเห็นภาพ...” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

“ได้ความรู้มาก เข้าใจชัดมากขึ้น เหมือนได้จัดเรียงความรู้ ความคิดในหัวเราใหม่...ตอนเรียนเราเรียนเป็นเรื่อง ๆ พอได้ case มันหลายโรค เราได้ฝึกเชื่อมโยงว่าแต่ละโรคมันเกี่ยวกันยังไง และเหมือนอย่างสวนปัสสาวะในแต่ละคนเหตุผลก็ไม่เหมือนกัน...หนูเข้าใจชัดเจนขึ้นเยอะ” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

2. ได้คิดอย่างเป็นระบบ

“...ฝึกออนไลน์เราไม่ได้ปฏิบัติจริงก็จริงค่ะ แต่เราต้องอธิบายให้อาจารย์ ให้เพื่อนฟัง ได้สอนเพื่อน ได้สาธิตมันทำให้จำได้ไม่ลืม...ก่อนเราจะพูดเราต้องคิดและเรียบเรียงความคิดอย่างดี...เป็นระบบค่ะ และได้คิดเยอะขึ้น...ที่ ward เราแค่ทำอย่างเดียวไม่ได้คิดอะไร...คือทำไปตามขั้นตอน แต่แบบนี้อาจารย์มีเวลาถามว่ามีเหตุผลอะไรที่ทำแบบนี้...” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

3. เห็นการเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วยด้วยกระบวนการพยาบาล

“การที่ได้เห็น case ต่อเนื่องตั้งแต่คนไข้มา เขามีอาการอะไรมา ตอนนั้นให้การพยาบาลและดูแลรักษาแล้วเป็นอย่างไร คนไข้ดีขึ้นยังไง ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละเวรดูแลยังไง ผลเป็นอย่างไร ตรงนี้ชัดมาก...เข้าใจกระบวนการพยาบาลชัดเจนเจนมากค่ะ...จาก case ที่เราเห็นคนไข้เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นจนจบ บาง case เขาหายกลับบ้านได้ บาง case ก็ทุเลา” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

4. จินตนาการภาพการทำงานได้

“แม้ไม่ได้ฝึก ไม่ได้ทำจริง ๆ ก็ได้มากอยู่ค่ะ...เพราะเราเคยเห็น ward จริงมาแล้ว ก็คิดต่อได้และบางอย่างที่เราไม่เห็น อาจารย์มีภาพมาให้ดู เช่น ภาพยาต่าง ๆ เครื่องมือ อุปกรณ์ดูจากภาพและอธิบายด้วยภาพก็เข้าใจชัดขึ้น ลำดับความคิดได้” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

5. สนุกดีและมีลุ้น

“...หนูชอบนะคะ ...ปกติหนูตื่นสาย แต่ตอนนี้หนูตื่นเช้า อาบน้ำและแต่งตัวมารอเรียนค่ะ...สนุกค่ะ ลุ้นว่าแต่ละวันคนไข้ของเราจะมีอาการอย่างไร มีอะไรให้ทำบ้าง เรียนแบบนี้หนูสนุกค่ะ...” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

6. มีโอกาสและเวลาค้นคว้ามากขึ้น

“มีเวลาให้ค้นคว้ามากขึ้น...เรียนอยู่หน้าจอ อยู่กับคอมพิวเตอร์ ทำให้มีเวลาค้นหาความรู้มากกว่า...ค้นหาก็สะดวก...ได้มีโอกาสได้ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมทันที” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนรับรู้ว่า การไม่ได้ฝึกปฏิบัติจริงในคลินิก ทำให้ไม่เกิดทักษะการปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย ไม่ได้อารมณ์ความรู้สึกของการปฏิบัติจริง และจำกัดการเรียนรู้จากผู้ป่วยอื่น ๆ ในหอผู้ป่วย ดังคำอธิบาย

1. ไม่ตื่นเต้นเท่ากับลงมือปฏิบัติจริง

“ปฏิบัติไม่ได้ค่ะ...เพราะไม่ได้ทำจริง ๆ กับคนไข้ แค่อธิบายวิธีการหรือสาธิตบ้าง แต่ไม่ได้ไปทำจริงกับผู้ป่วย...เวลาทำกับผู้ป่วยมันตื่นเต้นบ้าง ลืมบ้าง...ขั้นตอนผิด ทำคอน (ปนเปื้อน) บ้าง” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

“...ปฏิบัติไม่เท่าไหร่ค่ะ... เรียนแบบนี้ (ออนไลน์) ไม่เหมือนกับที่เราเคยทำจริง เรียนออนไลน์เราจะอธิบายวิธีใช่มั๊ยคะ แต่เวลาไปทำจริงลืมบ้าง มึน ๆ ตื่นเต้นทำไม่ถูก...เวลาไปทำกับผู้ป่วยทำไม่ถูกค่ะ... ” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

2. ไม่เข้าถึงความรู้สึกของการปฏิบัติจริง

“ไม่ได้เจอผู้ป่วยจริง ไม่ได้ทำกับผู้ป่วยจริง ๆ ทำให้อารมณ์ความรู้สึกถึงการสัมผัสผู้ป่วยจริงไม่ได้...ถ้าผู้ป่วยจริงเราจะเข้าถึงความรู้สึกที่เขาเป็นผู้ป่วย...ได้ความรู้สึกของการปฏิบัติจริง ๆ มากกว่าออนไลน์” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

3. จำกัดการเรียนรู้จากผู้ป่วยรายอื่น

“...จำกัดการเรียนรู้ผู้ป่วยโรคอื่น...ไม่ได้เรียนรู้ผู้ป่วยคนอื่นที่นอกเหนือจากที่ได้รับมอบหมาย...รู้แค่ผู้ป่วยของเราและของเพื่อนในกลุ่ม...เวลาไปฝึกจริงก็จะมีคนไข้เยอะให้เราได้ฝึก” (ผู้เรียนวิชา ป.พื้นฐาน)

เช่นเดียวกับผู้สอนที่รับรู้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยพบว่า การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์มีเวลาให้ผู้เรียนมากขึ้นจึงสามารถเสริมความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงปัญหาของผู้ป่วย พัฒนาผู้เรียนในด้านอื่น ๆ ได้ครบถ้วน ยกเว้นการลงมือปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย สนุกและท้าทาย และเหนื่อยและใช้เวลาในการเตรียมมาก ดังผู้สอนอธิบายว่า

1. มีเวลาเสริมความรู้คู่ทักษะการคิด

“มีเวลากับการเสริมความรู้มากขึ้น ฝึกให้คิดวิเคราะห์ คิดเชิงเหตุและผล เชื่อมโยงองค์ความรู้...วันแรก ๆ ก็ตอบไม่ได้นะ ตะล่อมไปแต่ละวัน ตกแต่งเรื่อย ๆ 1 สัปดาห์นี่เก่งขึ้นเลย ตอบได้ มีความรู้ขึ้น...มั่นใจว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น เทียบจากที่สอนในคลินิกผู้ป่วย 7 ราย ผู้เรียน 7 คนนี่ เอาไม่ทัน เวลาแต่ละวันก็หมดไปกับปฏิบัติ มีช่วงเวลาในการทำ pre-post conference แต่ก็ไม่ได้มากเท่าออนไลน์...” (ผู้สอนวิชา ป.พื้นฐาน)

2. พัฒนาผู้เรียนได้ในมิติที่แตกต่างจากการฝึกในคลินิก

“พัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ได้ ...การฝึกปฏิบัติออนไลน์ไม่สามารถทดแทนการฝึกปฏิบัติจริงได้ก็จริง แต่สามารถพัฒนาผู้เรียนในมิติอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ดีคนละมุม คนละแบบ...ฝึกปฏิบัติออนไลน์ได้มีการออกแบบให้เหมือนผู้เรียนอยู่ในเหตุการณ์และอยู่ในกระบวนการฝึกปฏิบัติเหมือนที่หอผู้ป่วย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทุกอย่างยกเว้นการปฏิบัติทักษะจริงเท่านั้น...แตกต่างกันตรงนี้ แต่ได้ในด้านอื่นมากกว่า...ด้านความรู้ การคิด การนำความรู้ไปใช้ การสื่อสาร” (ผู้สอนวิชา ป.พื้นฐาน)

3. สนุกและท้าทาย

“สนุกค่ะ ชอบแล้วล่ะ แต่เหนื่อยมาก (ลากเสียงยาว) ...รับหลายบทบาทเป็นทั้งผู้ป่วย ญาติ เป็นพยาบาลในหอผู้ป่วย เป็นผู้สอน ...สถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นต้องเสมือนจริง สอดคล้องกับภาวะสุขภาพ และเป็นไปตามหลักวิชาการทุกเรื่องและตรงกับวัตถุประสงค์รายวิชา ...รับบทหนักมากค่ะ... ” (ผู้สอนวิชา ป.พื้นฐาน)

4. ใช้เวลามากและเหนื่อย

“...เหนื่อยมาก...7 ชั่วโมงที่สอนหลายอย่าง เริ่มจากเป็นพยาบาลส่งเวร เป็นผู้ป่วย เป็นญาติ เป็นหมอรับรายงานและสั่งการรักษา เป็นพยาบาลคอยรับรายงาน

ข้อมูล เป็นอาจารย์พยาบาลที่ต้องเสริมสร้างการเรียนรู้ในแต่ละ case...หมดเวลา 7 ชั่วโมงต่อด้วยการเตรียมสอนวันต่อไป...ใช้เวลาเยอะมาก...” (ผู้สอนวิชา ป.พื้นฐาน)

สรุป

การฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ เป็นทางเลือกหนึ่งในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพราะการฝึกปฏิบัติในคลินิกจำเป็นต้องหยุดชะงักลงจากนโยบายป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ จึงจำเป็นต้องปรับวิธีการเรียนการสอนโดยการถ่ายทอดผ่านสื่อออนไลน์ ใช้กลยุทธ์และเทคโนโลยีให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์และมาตรฐานผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตั้งแต่ขั้นเตรียมการสอนตลอดจนถึงขั้นการประเมินผล จะเห็นได้ว่าการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากการเรียนทฤษฎี เพราะผู้สอนมีเวลาสะท้อนคิด อภิปรายและซักถามมากขึ้น ได้ฝึกการวิเคราะห์ การเชื่อมโยงปัญหาผู้ป่วย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริงได้ และที่สำคัญการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การคิดขั้นสูง ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย แต่สามารถจัดเวลาฝึกปฏิบัติจริงเสริมในภายหลังได้ ทั้งนี้การประยุกต์ใช้แนวทางจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์นี้ ผู้สอนต้องสร้างฉากการเรียนรู้ทุกช่วงเวลาให้เหมือนผู้เรียนอยู่ในหอผู้ป่วย ด้วยการบรรยายภาพและกระบวนการทำงานของหอผู้ป่วยเพื่อดึงผู้เรียนเข้าสู่โลกเสมือนจริง และในกระบวนการเรียนการสอนสามารถพัฒนาผู้ป่วยจำลองให้ได้มาตรฐานเพื่อนำมาใช้ในการสอนภาคปฏิบัติการพยาบาลออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้สึกของการปฏิบัติจริงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คเชนทร์ ปิ่นสุวรรณ. (2564). *Facilitating in simulation based learning.* ใน โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาอาจารย์พยาบาลในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองขึ้น. สงขลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา.

จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. (2564). *6 เคล็ดลับในการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ.* เข้าถึงจาก https://www.chula.ac.th/news/40851/

เดือนเพ็ญ บุญมาชู, ธัญทิพย์ คลังชำนาญและภรณี แก้วลี. (2564). ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วย e-Learning ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, *15*(37), 352-364.

ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์. (2558). การจัดการเรียนการสอนแพทยศาสตร์ด้วยสถานการณ์จำลอง. *เวชบันทึกศิริราช*, *8*(1), 39-46.

บุญทิพย์ สิริธรังศรี. (2563). การจัดการเรียนการสอนออนไลน์สู่กรอบมาตรฐานวิชาชีพการ สอนและสนับสนุนการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา. *วารสารวิชาการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์, 2*(3), 1-17.

ปาณิสรา สิงหพงษ์. (2560). การจัดการเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ด้วยโปรแกรม Google Site เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาโครงงานคอมพิวเตอร์ (ง 31231) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสายปัญญารังสิต. เข้าถึงข้อมูลจาก http://www.ska2.go.th/reis/data/research/25630402_093123_1617. Pdf

พิเชษฐ์ แซ่โซว, ชูศักดิ์ ยืนนานและนัฐิยา เพียรสูงเนิน. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ในการศึกษาพยาบาลภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19. *วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 26*(2), 189-202.

ภัททิยา จันทเวช. (2561). การเตรียมความพร้อมนักศึกษาพยาบาลเพื่อลดความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานห้องคลอด. *วารสารเกื้อการุณย์, 25*(1), 184-191.

เรณุมาศ มาอุ่น. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9*(2), 169-176.

วิทยา วาโย, อภิรดี เจริญนุกูล, ฉัตรสุดา กานกายันต์และจรรยา คนใหญ่. (2563). การเรียนการสอนแบบอนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, *14*(34), 285-298.

ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2557). กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: แผนที่มโนทัศน์. *วารสารครุศาสตร์, 42*(3), 194-210.

สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน). (2558). *คู่มือหลักสูตรความปลอดภัยของผู้ป่วยขององค์การอนามัยโลก: ฉบับสหวิชาชีพ.* (ฉบับภาษาไทย). นนทบุรี: หนังสือดีวัน จำกัด.

สุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์. (2557). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการสอนที่ใช้สื่อการสอน E-book และการสอนปกติ. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 5*(1), 57-66.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562.* เข้าถึงข้อมูลจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0054.PDF

Dhawan, S., (2020). Online Learning: a panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems.* Jun, 20. doi: 10.1177/0047239520934018

DUQUESNE University School of Nursing, (2020). *How to teach nursing students online: tips and resources for nurse educators.* Retrieved from https://onlinenursing.duq.edu/blog/how-to-teach-nursing-students-online/online/

Joubert, S. (2020). *How to be a successful online learner: 9 tips & strategies.* Retrieved from https://www.northeastern.edu/bachelors-completion/news/successful-online-learning-strategies/

Meakim, C, Boese, T., Decker, S., Franklin, A.E., Gloe, D., Lioce, L., Sando, C.R. & Borum, J.C. (2013). Standard of best practice: simulation standard I: terminology. *Clinical Simulation in Nursing, 9*(6S), S3-S11.

Timken, M. (2021). *Best Practices for teaching remotely.* Retrieved from https://evolve.elsevier.com/education/expertise/faculty-development/best-practices-for-teaching-remotely/

Xia, L. (2020). *8 Tips for effective online learning.* Retrieved from https://blog.coursera.org/8-tips-for-effective-online-learning/